

הכרעת דין וגזר דין

החלטה זו מתייחסת לנקבלת א' בתיק זה בלבד. החלטה בעניין הנקבלת ב' תינתן בהמשך.

1. הנקבלות הנן תלמידות שנה א' בביה"ס לעבודה סוציאלית. במסגרת לימודיהן בקורס "מיומנויות בעבודה סוציאלית ב", היה עליהן להגיש עבודה מסכמת בכתב. מבדיקת העבודות עלה כי חלקים נרחבים ומשמעותיים בעבודות זהים. כתב הקובלנה ייחס לנקבלות עבירה של הונאה בעבודה והפרת הוראות בעבודה – סעיפים 29.3 ו- לפי תקנון המשמעת 29.4.
2. מבירור העובדות עלה כי הנקבלת א', קיבלה מהנקבלת ב' עותק מעבודה, וכן כי נקבלת א' הגישה את העבודה תוך שרשמה על גבי העבודה את שמה שלה (נקבלת א').
3. בשתי הישיבות שהתקיימו בתיק לא חלקה הנקבלת א' על העובדות, ואף אפשר להבחין היטב במהלך הדיון בצער על מעשייה. אציין, שבדיונים אלו נכחה אמה של הנקבלת א' שליוותה את בתה.
4. הסניגור של הנקבלת א' הסביר שמרשתו עברה ניתוח בעיניים בתקופת ביצוע העבירה וכי היא נותרה עם מצב ראייה ירוד ביותר שהנו כ 10% בלבד מיכולת הראייה של אדם בעל יכולת ראייה נורמלית. (אציין כי לא הוצג תיעוד רפואי בעניין זה, ולמען ההגינות אציין כי לא דרשתי שיוצג תיעוד כזה). הסניגור הסביר שהלימודים של מרשתו הנם משאת נפשה והדבר היחיד שמחזיק אותה במסגרת חיים נורמאליים. הוא הסביר שאם לימודיה ייפסקו משמעות הדבר שהיא תשב בבית נוכח מגבלותיה הרפואיות. הסניגור הסביר שהפסקת לימודים פירושה השבתה מוחלטת חייה של הנקבלת א'. אוסיף, שהנקבלת א' הדגישה את הדברים בפנינו, ואוסיף בנימה אישית כי לי היתה ברורה מידת הצער הרב שלה עם המקרה.
5. נציג הקבילה הסביר שיש עונש מינימאלי שיש לקבוע במקרים אלו וכי עדיף שההרחקה תיושם מיד כבר בסמסטר א' בכדי שכל הענישה תסתיים השנה והנקבלת תוכל לחזור אל לימודיה בשנה האקדמית הבאה.

דיון והכרעה

בטרם אדון במקרה לגופו, אני מבקש להעיר כי בפרוטוקול הישיבה מיום 31 באוקטובר 2019, ציינתי את עיקרי ההחלטה שסברתי תחילה שיש לתתה במקרה זה. ואולם, לאחר שעיינתי בפרוטוקול ושקלתי את מכלול הדברים שצויינו שם, השתנה כיוון החשיבה שלי והחלטתי לפסוק בדרך שונה ואשר, לפי הבנתי, מתיישבת עם רוח הענישה בהליכים משמעתיים.

למעשה, שלוש שאלות עומדות בפני בתיק זה:

- א. האם מצבה הרפואי של הנקבלת כמתואר לעיל מצדיק הקלה בעונש, לפני משורת הדין?
- ב. האם יש לערכאה הנוכחית (שבה אני יושב) שיקול דעת המאפשר לה לחרוג מהענישה הנוהגת בסוג מקרים כאלו של הונאה, שהנו הרחקה בפועל מהלימודים באוניברסיטה של שני סמסטרים לפחות?
- ג. במידה וייקבע עונש; מתי יש להחילו?

אתייחס לשאלות

שתי תכלית לענישה בתיקי משמעת: א. לתת מענה (עונש) הולם על חריגה מהוראות תקנון המשמעת האוניברסיטאי. ב. הרתעת סטודנטים אחרים מהתנהלות לא תקינה בבחינת יש דין ויש דיין. אין כל ספק בעיני, שמקרה זה, מבחינה עובדתית, נופל לגדר הנסיבות של עבירה חמורה על תקנון המשמעת בכך שהנקבלת א', הגישה עבודה שהגיעה לידיה מהנקבלת ב' תוך שינוי השם שהתנוסס על העבודה לשמה שלה (של הנקבלת א'). זוהי ללא ספק הונאה. והיא נופלת בדלת אמותיה של ההוראה בדבר הונאה בתקנון המשמעת. לפיכך, כברגיל, היה מקום להטיל על הנקבלת עונש מינימאלי של הרחקה לשני סמסטרים למשך שנתיים בכדי לתת מענה הולם לשתי התכליות שתוארו לעיל.

יחד עם זאת, בבסיס הענישה במשפט הפלילי עומד אינטרס חברתי נוסף, והוא אינטרס "שיקומי" שהנו לטעמי, גם בעל משקל. כאן השאלה איננה אם עונש כזה או אחר מגיע למאן דהוא, אלא אם העונש שייגזר עליו יהיה בעל השלכות הרסניות באופן שאינו מידתי. לטעמי, שיקול זה משתייך למשפחת השיקולם הליגיטימיים בבואינו לגזור את העונש במקרה כזה או אחר. דא עקא, חריג זה של מידתיות, וחרף היותו חריג, נותר לטעמי שיקול לגיטימי שיש לשקלל במכלול שיקולי הענישה בבואנו לגזור את דינו של אדם כזה או אחר בהליכי משמעת. חשוב שהעונש יהיה מידתי! מידתיות זו אינה מלאכותית אלא חייבת היא להשתכלל באספקלריה של "המקרה ו-האדם" העומדים בפני ענישה (כוונתי כאן לנסיבותיו האישיות ואיך שהעונש מתורגם הלכה למעשה בחייו האישיים של הנענש). כל זה כמובן, ייעשה ברמה של חריג, במקרים חריגים, ולפנים משורת הדין.

ומן הכלל אל הפרט, במקרה זה ישנה נקבלת שהודתה למעשה בהונאה תוך שניכרת היתה מידת הצער שלה על המקרה. אותה נקבלת הנה סטודנטית צעירה כמעט בלי מאור עיניים. העבירה נעברה בתקופה שעברה ניתוח עיניים. הסניגור הסביר שהרחקה היא בעצם מבחינת מרשתו הדחקה מחיים נורמאליים שיש בהם מטרה, הגשמה עצמית או תכלית, זאת בשל העובדה שבשל מגבלת הראייה הקשה שלה היא תיאלץ להישאר בבית במשך שנה.

ברי- כי ניתן לאמר שהשיוויון בין מורשעים כך מחייב שתוטל מידה אחידה של ענישה ושנסיבות אישיות לא תילקחנה כלל בחשבון. אבל, נדמה לי שאמרה כזו המתעלמת ממגבלה כה קשה ומרקע חברתי שמקשה גם הוא, לפי הסברי הסניגור, על השתלבות בכל עיסוק אחר, הוא דבר שאין להתעלם ממנו סתם כך. נהפוך הוא, אם במידת שיוויון עסקינן כי אז עונש נומינאלי המתעלם מהשלכות כבירות כמתואר לעיל, הוא הוא עלול להתפרש כאטימות וכפגיעה בשוויון בענישה.

לפיכך, תשובתי לשאלה הראשונה היא שמצבה הבריאותי של הנקבלת הוא שיקול שיש לשקול אותו בכובד ראש בבואנו לגזור את עונשה בהליך משמעותי זה. הייתי מוסיף ואומר שבנסיבות כה חריגות היה מקום להימנע מכל ענישה בפועל ולהסתפק בפסילת הקורס, ענישה על תנאי של שנתיים למשך שנתיים. אומר, שאין הדבר מוריד מחומרת העבירה, וכי הענישה החורגת מעונש מינימום נעשית לפנים ולפנים משורת הדין. אומר גם כאן, שענישה על תנאי למקרה של עבירה נשנית משנה את התמונה ואינו מצדיק עוד את השימוש בחריג המידתיות בפעם שנייה.

לעניין רמת הענישה המינימאלית המקובלת במקרים מסוג זה, אומר שהיא בהחלט מוצדקת לרוב, אבל היא לא יכולה להיות מנוזרת מנסיבות אישיות חריגות שעלולות להפוך את העונש לפגיעה הרסנית במורשע/ת בהליכי משמעת ובכלל. נהפוך הוא, רמת הענישה המינימאלית באה לקבע את הכלל. והוא כאמור בעיניי הגיוני ומתבקש, אבל גם לרף מינימאלי יש חריגים, ולטעמי מקרה זה הוא

אחד מהם. אמנם נכון הוא שערכאות הערעור מנחות אותנו להיצמד לענישה מינימאלית כנהוג וכמתואר לעיל, אבל חובתינו כמי שרואים את הנפשות הפועלות בתיק ואת מכלול הנסיבות, גם לייחס משקל להשלכות של הענישה בתיק. זאת אני עושה לבל, כאמור, יחרוג העונש מתכליותיו כפי שפורטו לעיל, ויהפוך לעניין לא מידתי שמשליך באופן דרמטי על חייהם של נקבלים. סבורני, שחריגה מהנורמה בדבר הטלת עונש מינימאלי, במקרה זה דווקא מחדדת, בנשימה אחת, הן את עוצמת החריג והן את את עוצמת הכלל. להבנתי, לא תהיה בשל כך פגיעה בשיקול ההרתעה.

לעניין קביעת עונש ההרחקה, שכבר אינו רלוונטי לעצם תיק זה, אציין שהעונש אינו יכול להיות מוטל באופן רטרואקטיבי אלא רק פרוספקטיבי. קרי- משהחל סמסטר א' ואפילו אם הוא עדיין בתחילתו, לא יכול בית הדין להשית עונש רטרואקטיבי שיפסיק לימודים בסמטר שכבר החל. ולכן, במידה והייתי מחליט כן להטיל עונש של הרחקה בפועל, הייתי עושה זאת רק מסוף הסמסטר הנוכחי (קרי תחילת ספסטר ב' הקרוב). ושוב, בשל החלטה שלי לפיה לא יוטל עונש הרחקה בפועל מהלימודים בתיק זה, דברי כאן נשארים בגדר הערה, שכן אינני צריך להידרש לעניין ולהכריע בו לגופו.

לבסוף אציין כי, לקבילה יש את הזכות המלאה לערער על החלטה זו (וכמובן גם לנקבלת), וייתכן שערכאת הערעור תתבקש להכריע בדבר הקשר בין עונש מינימאלי לבין נסיבות אישיות. או במילים אחרות אם עונש מינימאלי צריך להיות מיושם בכל מצב בלי קשר לנסיבותיו של האדם שעומד בפני בית הדין המשמעתי.

לאור כך, אני גוזר על הנקבלת א':

- פסילת הקורס נשוא העבירה (קורס "מיומנויות בעבודה סוציאלית ב").
- הרחקה על תנאי של 4 סמסטרים למשך שנתיים.

תקווה אני שהנקבלת תנהג מכאן והלאה לפי כללי המשמעת ותקפיד שלא לעבור שוב על האיסורים בתקנון המשמעת קלים ככבדים.

ניתן היום, 13.11.2019, בהיעדר הצדדים.

יפורסם ללא שם התלמידה.

פרופ' אמיר חורי
סגן הממונה על המשמעת